

ב. ו"אך בעשור לחודש השביעי ... ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא כג כז].

ג. "שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא כג לב].

ד. ו"שבת שבתון היא לכם, ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא טז לא].

ה. "זהיתה לכם לחוקת עולם, בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם" [ויקרא טז כט].

ומקשינן על רב חסדא: הני עינויין שבמשנה, וכי רק המנשה הו?!

והרי אנן שיתא עינויין תנן [אכילה, שתיה, ברחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המטה]?!?

ומשנינן: שתיה — בכלל אכילה היא.

דאמר ריש לקיש: מניין לשתיה שהיא בכלל אכילה — שנאמר [דברים יד] במעשר שני: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר הגנך תירשך ויצהרך".

תירוש — חמרא יין הוא, וקרי ליה "ואכלת".

ודחינן: ממאי יש לך להביא ראיה שהפסוק הזה קורא לשתיה אכילה? ודילמא מדובר בו דאכליה ליין על ידי אניגרון, שהיא תערובת יין במאכל, שנתן את היין בתוך מאכל, ויש במאכל טעם יין, ואכלו?

ומסבירה הגמרא ש"אניגרון" או "אכסיגרון" משמעותו דבר שניתן בו טעם של דבר אחר.

דאמר רבה בר שמואל: "אניגרון" — מיא

דסילקא. מימ שבישלו [שלקן] בהם תרדין, ויש במימ טעם תרד.

אכסיגרון — מיא דכולהו שלקי [מימ ששלקו בהם שאר ירקות].

אלא אמר רב אחא בר יעקב: מהכא למדנו ששתיה בכלל אכילה:

שנאמר בכסף מעשר שני, בירושלים [דברים יד]: "ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך: בבקר ובצאן ביין ובשכר".

שכר — שתיה הוא, וקרייה רחמנא "ואכלת"!

ודחינן: ממאי יש לך ראיה? ודילמא הכא נמי מדובר דאכליה לשכר על ידי אניגרון, שעירב את השכר בדבר מאכל, ואכלו.

ומשנינן: "שכר" כתב רחמנא, שמשמעותו מידי דבר דמשכר, וכאשר השכר מעורב במאכל הוא אינו משכר, ובהכרח שאינו מעורב במאכל, ומוכח ששתיה בכלל אכילה.

ושוב דחינן: ודילמא באכל דבילה קעילית [שם מקום] הכתוב מדבר, שהיא משכרת?!?

דתניא: אבל דבילה קעילית, ושתה דבש וחלב, שהם דברים המשכרים ונכנס למקדש — חייב מלקות על כניסתו בשכרות עו-ב למקדש.

אלא, יליף "שכר" — שכר" מנזיר.

מה לחלן אסור הנזיר בשכר של יין דוקא, אף כאן במעשר שני, מדבר הכתוב בשכר של יין, והוא משכר רק כשהוא משקה בפני עצמו, ולא כשהוא מעורב במאכל.

ועדיין יש להקשות: וכי תירוש המרא יין הוא?

ואמאי קרי ליה הכתוב יין ואמאי קרי ליה תירוש?

והתניא: הנודר מן התירוש — אסור בכל מיני פירות מתיקה, כגון תפוחים וענבים [הקרויים תירוש], ומותר ביין [לפי שהוא אינו נקרא תירוש]!?

יין — שמביא יללה לעולם עקב הניאוף שהוא גורם, שבסיבתו באה פורענות לעולם. ו"יין" הוא מלשון תאניה ויללה.

ותמהינן איפכא: וכי תירוש לאו המרא הוא?

תירוש — שכל המתגרה בו [נמשך אחריו] נעשה רשע.

והכתיב [זכריה ט] "ותירוש ינובב בתולות". ומשמעות הכתוב היא: היין הטוב, הקרוי תירוש, והמשכר אנשים — גורם להם לגלות את סגור לבם, האטום כמו בתולה אטומה.

רב כהנא רמי: כתיב תירש וקרינן תירוש.

אלא: אם זכה האדם ושתה לפי מידה הראויה — נעשה ראש, לפי ששתיית יין בשיעור הראוי פוקחת את לבו של אדם בחכמה.

ומשנינן: לעולם הענבים עצמם קרויים תירוש ולא היין היוצא מהם, וכך היא משמעות הכתוב: יין, שהוא דבר הבא מן התירוש [מהענבים] ינובב בתולות.

אבל אם לא זכה, אלא משתכר — נעשה רשע.

ופרכינן: והכתיב [משלי ג] "ותירוש יקביך יפרצו". ומשמע שתירוש הוא היין, היות והענבים אינם מצויים ביקב, כי שם נמצא רק מיץ הענבים אחר סחיטתו.

רבא רמי: כתיב ישמח וקרינן ישמח.

זכה — משמחו, לא זכה — משממו.

ומשנינן: כך אמר הכתוב: יין, שהוא דבר הבא מן התירוש [מהענבים] יקביך יפרצו.

והיינו דאמר רבא: המרא וריחני, יין ששתיתי ובשמים שהרחתי — פקחין, עשאוני פקח.

ופרכינן: והא כתיב [הושע ד] "זנות ויין ותירוש יקה לב". והרי אכילת ענבים אינה משכרת, ומוכח שתירוש הוא סוג יין טוב.

ועוד הוינן בה: המנעות מרחיצה ומסיכה — מנא לן דאיכרי עינוי?

ומשנינן: דכתיב בדניאל [פרק י], בהתאבלו על העיכוב שחל בבנין בית המקדש על ידי כורש: "לחם המדות לא אכלתי, ובשר ויין לא בא אל פי, וסוף לא סכתי".

אלא, מסיקה הגמרא, דכולי עלמא תירוש בלשון הכתוב — המרא הוא. ובגדרים הלך אחר לשון בני אדם. וכיון שאין דרך בני אדם לקרוא ליין בשם תירוש אלא לפירות מתוקים הם קוראים כן, לכן הנודר מתירוש אינו נאסר ביין.

ובמאמר מוסגר מבארת הגמרא: מאי "לחם המדות לא אכלתי"?

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת: אפילו נהמא לחם דחיטי דבייתא נקיות ונאות לא אכל. אלא רק לחם שאינו נקי ונאה כל כך.

ומנא לן דחשיב "סוך לא סכתי" כעינוי?

דכתיב "ויאמר אלי המלך גבריאלי: אל תירא דניאל, כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך — נשמעו דבריך, ואני באתי בדבריך".

אשכחן שהמנעות מסיכה נקרא עינוי. אבל המנעות מרחיצה — מנא לן שחשוב עינוי?

אמר רב זוטרא ברבי טוביה: אמר קרא [תהלים קט] "ותבא כמים בקרבנו וכשמן בעצמותיו". ומשמע שרחיצת המים ["ותבא כמים בקרבנו"] היא כמו סיכה בשמן.

ולכן גם ההמנעות מרחיצה נחשבת כעינוי, כמו ההמנעות מסיכה.

ופרכינן ואימא שהסיכה האמורה בפסוק היא כשתיה של מים, ומנין לנו מפסוק זה שהרחיצה היא כסיכה?

ומשנינן: בפסוק הזה נאמר "ותבא כמים בקרבנו" דומיא דשמן ["וכשמן בעצמותיו"]: מה שמן אין שותים אותו אלא סכים אותו מאבראי, מבחוץ, והוא נבלע בפנים, אף מים האמורים בפסוק, הם מים שרוחצים בהם גופו של אדם מאבראי, ונחשבים המים כאילו נבלעים "בקרבנו". ואין הפסוק מדבר בשתיית מים ששותים אותם לתוך הגוף.

ושואלת הגמרא על הלימוד של רחיצה מסיכה:

והא תנא במשנה במסכת שבת [פו א]

איפכא קא נסיב לה [למד את הענין בצורה הפוכה, שלמד שמן ממים, שסיכת שמן הרי היא כשתית מים, ולא למד מים משמן].

דתנן: מנין לסיכה שהיא אסורה כשתיה ביום הכפורים?

אף על פי שאין ראייה לדבר — זכר לדבר יש: שנאמר "ותבא כמים בקרבנו וכשמן בעצמותיו".

אלא, אמר רב אשי: רחיצה — מגופיה דקרא בדניאל שמייע ליה. דכתיב "וסוך לא סכתי", וגם זה נכלל בעינוי המוזכר בכתוב.

ועתה מבארת הגמרא את הפסוק בדניאל המובא למעלה:

מאי האי שאמר גבריאלי לדניאל "ואני באתי בדבריך", שמשמע ממנו כי גורש גבריאלי אל "מחוץ לפרגוד", וחזר ובא לשם בגלל דניאל?

היינו, דכתיב ביחזקאל [פרק ח] שראה במחזה הנבואה:

"ושבעים איש מזקני בית ישראל, ויאזניהו בן שפן עמד בתוכם, עמדים לפניו, ואיש מקטרתו בידו, ועתר ענן הקטרת עלה".

וכתיב שם בתחילת הענין, שאומר יחזקאל: "וישלח תבניות יד, ויקחני בציצת ראשי, ותשא אתי רוח בין הארץ ובין השמים. ותבא אתי ירושלימה, במראות אלהים, אל פתח שער הפנימית הפונה צפונה אשר שם מושב סמל פסל הקנאה המקנה".

ועוד נאמר שם: "ויבא אתי אל הצר בית ה' הפנימית, והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח בעשרים וחמשה איש. אחוריהם אל